

öntözést, lecsapolást, alagsövezést, végül a szikes talajok javítási módjait; utóbbiak közül leghathatósabbnak mondja a szikes talajok mesterséges öntözését.

SCHOSSBERGER A.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülések.

1903 november hó 4-én. Elnök: T. ROTH LAJOS.

Elnök az ülést megnyitván a nyári szünet után üdvözli az egybegyült tagokat s kéri, hogy a nyár folyamán tett gazdag tapasztalataikat a Társulat szakülésein minél számosabban adják elő.

Titkár bejelenti, hogy a következő tagok haltak el: KÁLLAY BENJÁMIN közös pénzügyminiszter, — KIRÁLDI HERZ ZSIGMOND udvari tanácsos, a Magyar Általános Kőszénbánya r.-t. vezérigazgatója, — SCHNEIDER GUSZTÁV vasgyári igazgató Rozsnyón, — BENES GYULA okl. bányamérnök, ny. bányáigazgató Budapesten, — ALEXY GYÖRGY bányamérnök Zalatnán — és GOMBOSSY JÁNOS ny. min. tanácsos Besztercebányán.

Előadások.

1. CHOLNOKY JENŐ dr. «a csapadék egyenlőtlen eloszlásának hatása a völgyképződésre» czímen értekezett. Kimutatja, hogy az olyan hegylánczokon, a melyeknek egyik oldalát jelentékenyen több szél éri, mint a másikat, azokon a csapadék egyenlőtlenül oszlik el és pedig a szélnek kitett oldal mindig esősebb, mint a másik. Ennek jelentős következménye van. Az esősebb oldalon ugyanis az erozió sokkal intenzívebben működik, mint a száraz oldalon s ennek következtében a vízváltó a hegy orographyai gerinczéről a száraz oldalra vándorol át. Így van ez különösen Dél-Amerikában, a hol az Andok meridionális lánczainak két oldalán igen különböző a csapadék. Az előadó felveti azt a kérdést, hogy Erdély déli határhegyein a Vulkán, Vöröstorony, Bodza stb. szorosok nem ilyen módon keltkeztek-e? A dél-erdélyi havasok déli lejtőjén ugyanis jelentékenyen több a csapadék, mint az északi lejtőn s ezért a vízváltó a legbelső lánczon húzódik, a mi nem annak a következménye, hogy a medence magasabb, mint Románia, hanem tisztán csakis a csapadék egyenlőtlen eloszlása lehet a magyarázata. Az Al-Duna áttörésének kérdésére nézve szintén megfontolandó ez az általános érvényű törvény s előadó utal arra, hogy az aldunai áttörés valamely diluviális tónak az átbukásával nem magyarázható s alighanem itt is efféle vízváltó-hátrálás szerepel a sajátos szurdok létrehozásában.

LÓCZY LAJOS dr. megjegyzi, hogy az aldunai völgy szoros keletkezését illetőleg nem osztja SCHAFARZIK FERENCZ dr. nézetét, melynek legutóbbi munkájában adott kifejezést (l. Földtani Közlöny XXXIII. kötet 7—9. füzet) és nem tudja felismerni geologiai jelenségckben azokat az adatokat, melyek alapján SCHAFARZIK FERENCZ és TREITZ PÉTER az Alföld levantei és diluvialis tavainak lecsapolását magyarázzák.

SCHAFARZIK FERENCZ dr. szemben CHOLNOKY JENŐ dr. fejtegetésével, mint egészen természetes dolgot szívesen megengedi, hogy az aldunai gátat, melyet nagyjából 200 méter magasnak mondott, valamivel alacsonyabbra is faraghatta az erozió, hiszen ez a vidék a szarmata és pontusi időben száraz volt. — LÓCZY LAJOS dr. felszólalására vonatkozólag pedig kiemeli a budai diluvium magas fekvését s ebből kifolyólag a budai hévforrások felduzzasztását és magasabb helyen való kifolyását. Egyébiránt a szóban forgó téma fontosságánál fogva szintén szükségesnek tartja az ügy további tanulmányozását.

2. PÁLFY MÓR dr. az erdélyrészi Érczhegység andesitjeinek korviszonyáról értekezett. Előadó kijelenti, hogy a nyert eredményeket nagyobb területre nem általánosítja s csupán csak a Brád-Kristyor környéki aranybánya területre vonatkoztatja, a melyet részletesen átvizsgált Kristyor környékén a piroxén-amphibol andesit-breccióra amphibol-andesit s erre daczit-breccia települt. Ezenkívül a Fehér-Körös völgyének baloldalát és vízválasztó gerinczét alkotó piroxén-amphibol-andesiten több ponton talált daczitot és amphibol-andesitet áttörve. Előadó szerint ezekből e három andesittípus viszonylagos kora kétségtelen, t. i. legidősebb a piroxén-amphibol-andesit, ezt követte az amphibol-andesit eruptiója és legfiatalabb a daczit.

KOCH ANTAL dr. nem kételkedik előadó úr megfigyeléseinek helyes voltában, de megjegyzi, hogy az eruptív kőzetek különböző típusai és ezeknek törmelékei rendszeren olyan bonyolódott módon lépnek föl, hogy egyes pontokon tett ilyen megfigyelések viszonylagos koruk kétségtelen megállapítására többnyire nem elégségesek, és annál kevésbé általánosíthatók az ilyen következtetések nagyobb területekre, a mitől különben előadó úr is tartózkodott. Biztos kormeghatározások csakis kőületeik által kétségtelenül meghatározott rétegekhez való viszonyaikból állapítható meg. Elismeri az ilyen megfigyeléseknek jogosultságát és becsét, ha azok következetesen minél több ponton keresztülvitetnek: azért azoknak folytatására buzdítja az előadót.

PÁLFY MÓR dr. KOCH tanár úr felszólalására újra hangsúlyozza, hogy a Kristyor környékén nyert eredményeket nem általánosítja, de ezen területen az andesiteknek egymáshoz való viszonya annyira világos, hogy azokhoz kétség egyáltalán nem fér. Előadó az andesitek koráról még korainak tartotta nyilatkozni, a viszonyos kor meghatározására pedig nem tartja okvetlen szükségesnek, hogy az andesitek törmellékképződményei kőületes rétegekkel legyenek összefüggésben. Erre elég a törmellékképződményeknek egymáshoz való viszonya és sokszor az eruptív kőzeteknek fellépése is.

1903 december hó 2-án. Elnök: T. ROTH LAJOS.

Elnök jelenti, hogy KÁPOLNAI PAUER VIKTOR előadása annak megbetegedése következtében elmarad.

Titkár bejelenti, hogy a f. é. november 4-én tartott vál. ülésen a következők választattak rendes tagoknak: Selmezbányai bány. és erd. akadémia igazgatósága (aj. a titkárság), — Soós VIKTOR áll. előjáró Teregován (aj. a titkárság), — ÁDAMOSY FERENCZ b. s. mérnök Désaknán (aj. Mossóczy S.), — BAUER MÓR dr. ügyvéd Budapesten (aj. SCHAFARZIK F. dr.) — és ROZLOZSNIK PÁL m. kir. geologus Budapesten (aj. SZONTAGH T. dr.)

Előadások.

1. EMSZT KÁLMÁN dr. a Fertő-tó vizének chemiai elemzését mutatja be. A Fertő-tó történetének rövid ismertetése után áttér a tó vizének elemzésére. Hat különböző helyről merített víz vizsgálatát végezte el s e vizsgálatokból kitűnt, hogy a régebbi elemzések a most végzett elemzésekkel nem egyeznek meg. A hat helyről merített víz közül öt teljesen egyenlő chemiai alkattal bír, csak a hatodik helyről — Feketevárosnál — merített víz chemiai összetétele üt el, a minek oka az, hogy itt több forrás ömlik a tóba s ezeknek a vize változtatja meg a tó vizének összetételét e helyen. Az elemzésekből következteti, hogy a Fertő-tó vize a sulphatos vizek közé tartozik ($\frac{1}{2} SO_4 > Cl$). Szól még ezután a Fertő kiszáradt területén kivirágzottsó vizsgálatáról is, mely vizsgálat eredményei pontosan megegyeznek MOSER IGNÁ CZ dr. magyaróvári gazdasági akadémiai tanár 1866-ban végzett vizsgálatával; t. i. főtömege glaubersó (Na_2SO_4) és konyhasó ($NaCl$), ezenkívül kevés szénsavas natrium (Na_2CO_3) és magnesiumchlorid ($MgCl_2$) is foglaltatik benne.

2. CHOLNOKY JENŐ dr. Rákosszentmihály határában, a Sashalmon felbukkanó kavicsok helyzetéről szolt néhány rövid szóval. Az Alföld tanulmányozása közben merült fel a diluviális Duna kérdése, a mely az eddigi fel fogások szerint a mai Dunamedertől keletre keresendő. A pesti alföldön nyoma sincs a régi Dunának s így az előadó a partokat kereste a Rákos-kastély s általában a Sashalom nyugati lábánál. Olyan képződmények, a melyek hajdani Dunapartra engednének következtetni, itt nincsenek, de a geologiai térképen mastodon-kavicsnak nevezett kavicsrétegek is sokkal idősebbeknek látszanak a levantei kornál. A feltárt rétegek korának megállapítására előadó LÖRENTHEY IMRE dr. urat kérte fel, a ki a feltárásokat tanulmányozta is és így szóló átadja a szót

LÖRENTHEY IMRE dr. urnak, a ki Budapest 1898-ban megjelent térképének néhány hibáját igazítja ki. Kimutatja, hogy Rákosszentmihály környékén nagy területen megvan a Mogyoród környéki rhyolithtufa, mely Rákos-kastély környékén és József főherczeg-telep kútjaiban van feltárva. Előadó (LÖRENTHEY) megtalálta azonkívül a rákosi vasuti bevágásban a lajtamész alatt és a két lelőhely között a Királyhegyen. LÖRENTHEY kimutatja, hogy a rákosszentmihályi bányáknak délfelé 20—25 fokkal dülő kavicsrétegei és konglomeratpadjai fölé van a rhyolithtufa települve, e kavicsok nem lehetnek levantei korúak, mint a térképen van, hanem alsó-mediterraniak. Ezt különben a bányákból és az Almássy Pál-telep kútjaiból kikerült kövületekkel is bebizonyítja. Itt a mediterrán legalsó rétegei a Sós- vagy Szilaspatak mentén föltárt *Pecten (Chlamys) praescrabriusculus*, FONT. dús finomabb homok. Rákosszentmihály legkeletibb bányájában föltárt vöröses kavics lehet LÖRENTHEY szerint talán fiatalabb.

BÖCKH JÁNOS figyelmezteti az előadókat, hogy Mogyoród mellett, a községtől észak felé az Ordító erdő szélén levő árokban alul rhyolithtufa konglomerátja volt feltárva, midőn mintegy 30 évvel ezelőtt ott járt. Fölötte kavicsal kevert pontusi agyag congeriákkal s e fölött homok és a plateau mállott andesitjeit tartalmazó kavics volt látható, a melyeket BÖCKH már akkor a diluviumhoz sorozott.

SCHAFARZIK FERENCZ dr. fölemlíti, hogy midőn ő ezen a területen járt, az előadóktól említett konglomerátpadok nem voltak még föltárva, mert a föltárások újabb keletűek.

3. SCHAFARZIK FERENCZ dr. a krassószörénymegyei temeresti felső-pliocén rétegekben DAVIDOVICS mérnöktől fölfedezett *Mastodon arvernensis* előfordulást ismerteti, a mely főként koponya- és fogtöredékekből állott.

Választmányi ülések.

1903 november hó 4-én. Elnök: T. ROTH LAJOS.

Rendes tagoknak választattak: selmeczbányai bány. és erd. akadémia igazgatósága (aj. titk.), Soós VIKTOR áll. előljáró Teregován (aj. titk.), ÁDAMOSY FERENCZ m. kir. bánya- s.-mérnök Désaknán (aj. MOSSÓCZY S.), BAUER MÓR dr. ügyvéd Budapesten (aj. SCHAFARZIK F.) és ROZLOZSNIK PÁL m. kir. geologus Budapesten (aj. SZONTAGH T.): Kilépését jelentette DERZSI K. FERENCZ.

Titkár bejelenti, hogy a Társulat kirándulásának elmaradásáról értesítették mindazokat, kik a kirándulásra jelentkeztek volt. A kirándulás alkalmára tervezett vezetőbe írott tanulmányokat a Földtani Közlöny 7—9. füzetében kiadták, egyrészt külön francia nyelven is s külön lenyomatokban megküldötték a kirándulásra jelentkezett tagoknak.

Titkár azután felolvassa a m. kir. Földtani Intézet átiratát és másolatban a m. kir. földmivelésügyi Ministernek a m. kir. Földtani Intézethez küldött azon rendeletét, a melyben felhívja az Igazgatóságot, hogy tudassa a Földtani Társulattal, miszerint nincs kifogása az ellen, ha a kirándulás költségeire adott segélyből még meglevő részt a Társulat a magyarázó füzet kiadására fordítja. LÓCZY LAJOS a felolvasott ügydarabra azt jegyzi meg, hogy szokatlan dolog a földmivelésügyi Ministerium részéről, hogy elhatározásait és ez alkalommal utasításait nem közvetlenül, hanem a m. kir. Földtani Intézet útján közölje Társulatunkkal. Olyan látszatot nyújt ez, mintha a Társulat nem lenne független testület, hanem a Földtani Intézetnek alá lenne rendelve. Az a nézete, hogy a Minister Úr közvetett közléseit tudomásul véve a választmány sajnálkozását fejezze ki a felett, hogy közvetlen érintkezés útján nem értesült a Minister Úrnak a Társulatot illető rendelkezéseiről. A választmány, bár LÓCZY LAJOS nézetét nem osztja, mégis a felszólaló kívánságára a felszólalásnak a jegyzőkönyvben helyt adott.

LÓCZY LAJOS a wieni int. geol. congressuson azt tapasztalta, hogy az ott megjelent idegeneknek téves nézeteik voltak azon okokról, melyek Társulatunkat arra kényszerítették, hogy a tervezett magyarországi kirándulást elejtse, azért azt indítványozza, hogy küldessék a congressus minden tagjának egy körlevél, a melyben röviden kifejtesse azok a valóságos körülmények, melyek Társulatunkat arra kényszerítették, hogy a meghívást visszavonja. — A választmány többek hozzászólása után nem látja czélszerűnek ezt az ügyet már tovább bolygatni.

Végül a választmány elhatározta, hogy a kirándulási költségek egy kis

részének fedezésére a vallás- és közoktatásügyi Ministerhez fordul és a CHOLNOKYtól a Földtani Közlöny XII—XXX. évfolyamaihoz készített mutató árát 5 koronában állapítja meg.

1903. december hó 2-án. Elnök: T. ROTH LAJOS.

Rendes tagnak választatott GRÓSZ LAJOS szék. fõv. polg. iskolai tanár Budapesten (aj. GÜLL V.). Mint régi adósok töröltettek hárman.

Titkár felolvassa DARÁNYI IGNÁCZ földmivelésügyi Minister leiratát, melyben azon alkalomból, hogy a ministerium vezetésétõl megválík, köszönetet mond a Társulatnak hazafias támogatásáért valamint a TALLIÁN BÉLA leiratát is, a melyben értesít földmivelésügyi Ministerré való kineveztetésérõl. Az elnök személyesen fejezte ki köszönetét a volt földmivelésügyi Ministernek a Társulat támogatásáért és az új Ministernél az alelnök és LÖRENTHEY IMRE dr. vál. tag társaságában tisztelgett.
